

Bielicki, Maciej

Obserwatorium Astronomiczne w Małachowiance

Notatki Płockie 16/5-64, 24-25

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Obserwatorium Astronomiczne w Małachowiance

MACIEJ BIELICKI

Gdy zbliża się rocznica 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, społeczeństwo Płocka przygotowuje się do niej myśląc o jak najlepszym i najtrwalszym uczczeniu naszego wielkiego uczonego i człowieka. Pomysłów dobrych jest wiele, ale chyba najlepszym jest utworzenie Obserwatorium Astronomicznego — placówki nauki, w której Kopernik uczynił genialne odkrycia.

Powyższa myśl, oparta zresztą o dawne projekty w 1810 roku, rektora Małachowianki z owych czasów, Fryderyka Roze, znalazła swą realizację w dniu 5 kwietnia 1971 r. w słowach (przytoczonych w nr 3/62 z br. Notatek Płockich), wypowiedzianych na posiedzeniu Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu w Warszawie przez prof. dr Stanisława Berezowskiego — przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Kopernikowskiego F. J. N., mgr inż. Jakuba Chojnackiego — prezesa Tow. Naukowego Płockiego oraz mgr Kazimierę Kawowej — dyrektora Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku. Myśl ta była związana z możliwościami przebudowy i remontu zabytkowego XIII-wiecznego skrzydła Małachowianki oraz przyległej do tego skrzydła wieży z wieku XIV-go. Poparciem wielkim w tej sprawie była uchwała Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Płocku, podjęta w dniu 25 października 1970 r., planująca odpowiednie kwoty na remonty tych obiektów oraz wystąpienie o dotację na te cele do Krajowego Komitetu Społecznego Funduszu Budowy Szkół i Internatów.

Można by się więc zastanowić, jakie konkretne cele mogłyby przyświecać istnieniu i działalności tego Obserwatorium, jaką rolę mogłoby ono odgrywać w życiu kulturalnym i naukowym Płocka i jego okolic. Odpowiedź na to pytanie znajdziemy, biorąc pod uwagę właśnie chęć służenia idei kopernikowskiej w dokładnym tego słowa znaczeniu — a więc popularyzacji i pracy naukowej w dziedzinie astronomii.

Podczas dyskusji w dniu 13 listopada 1971 r. w Małachowiance, w której uczestniczyli przed-

stawiciele społeczeństwa płockiego oraz zainteresowani tymi sprawami inni, wyłoniły się ewentualne cele i możliwości działania tego Obserwatorium. Są to:

- a) popularyzacja astronomii przez pokazy nieba i inne formy oraz wyeksponowanie postaci Kopernika w społeczeństwie Płocka i całego regionu,
- b) dydaktyka obserwacyjna astronomii w Małachowiance i innych szkołach z nauczaniem astronomii,
- c) obserwacje typu naukowego astronomicznego i działalność z tym związana w dobranych możliwościach dla Obserwatorium.

Powyższe punkty możemy opisać i przedstawić wyraźniej, rozwijając ich treść dla podkreślenia ich głównego znaczenia. Wydaje się bowiem, że w tych trzech zakresach działalność Obserwatorium udałoby się zrealizować, otrzymując zamierzone istotne efekty.

Można sobie wyobrazić działalność popularyzacyjną w szerokiej skali, organizując w pogodne wieczory pokazy nieba przez teleskop dla różnych warstw publiczności, wycieczek zbiorowych itd. Pamiętajmy, że jest to jedna z najlepszych i najwyższych form bezpośredniego kontaktu z niebem, z jego ciałami niebieskimi, z których ruchami najwięcej właśnie miał do czynienia nasz Kopernik. To będzie zbliżenie do nas postaci Kopernika przez lepsze poznanie obiektów jego badań. Inną formą popularyzacji mogą być spotkania, wieczory, dyskusje, odczyty, odbywające się bądź to w „siedzibie” Obserwatorium, bądź to w innych większych salach. Akcja popularyzacyjna może polegać na wciągnięciu bardziej zainteresowanych do stałego zbliżenia udziału w działalności Obserwatorium, do obserwacji, do tworzenia kółek lub sekcji tematycznych. Czytelnia Obserwatorium może być czynnikiem również wielkiej popularyzacji.

W klasach, w których jest prowadzona nauka astronomii, wielką pomocą dydaktyczną będą bezpośrednie obserwacje omawianych w programie ciał niebieskich oraz pokaz i wyjaśnienie działania teleskopu astronomicznego. Praktyka wykazuje, że obejrzenie „na własne oczy”

opisywanego obiektu (np. kraterów na Księżycu, pierścieni Saturna, chmur w atmosferze Jowisza, fazy Wenus, gwiazd podwójnych, gromad gwiazdowych, mgławic, Drogi Mlecznej, plam na Słońcu itd.), daje zupełnie inne efekty w zrozumieniu u ucznia, niż mówienie lub czytanie tylko o tym obiekcie, a nawet obejrzenie na rysunku lub fotografii. Najlepsza wyobraźnia nie zastąpi widoku bezpośredniego. Tu korzyść bezpośredniego kontaktu wzrokowego z rzeczywistością jest wyjątkowo duża i w dydaktyce wielce owocna. Wobec tego Obserwatorium służyłoby w pierwszym rzędzie nauce astronomii w Małachowiance, ale mogłoby być użyteczne — przy pewnej umowie — i dla innych szkół z nauką astronomii w programie. Oczywiście wyposażenie Obserwatorium może służyć tej dydaktyce i w innej postaci, np. poprzez kółka szkolne astronomiczne w ich zebraniach i referatach, przez wypożyczanie i instruktaż pomocy dodatkowych w nauczaniu, jak mapy nieba, książki popularno-naukowe. Wiele tu można działać, zależnie od wyposażenia Obserwatorium.

Projektowane Obserwatorium mogłoby również prowadzić niektóre wybrane obserwacje astronomiczne o wartości bieżącej naukowej. Byłoby to bardzo cenne, gdyż świadczyłoby to o jego głębszym kulturowaniu dziedziny wiedzy najbardziej umiłowanej przez Kopernika — astronomii. Uprawianie bowiem czynne nauki ma istotny sens w samym stosunku do nauki, gdyż przyczynia się bezpośrednio do rozwoju jej „wgląd”, a nie tylko „wszerz” — jak to ma miejsce podczas popularyzacji. Wszystko jednak zależy od możliwości Obserwatorium, od jego wyposażenia, od jego ludzi i ich wiedzy i chęci oraz od wielu jeszcze okoliczności zewnętrznych. I wszystko od organizacji.

Może za wcześnie tu dawać konkretne plany, ale wydaje się, że wysunąć można pewne dość realne propozycje. Do nich zaliczyć można takie obserwacje astronomiczne, które mogą być wykonywane ogólnie przez dobrze zaawansowanych miłośników astronomii i pod kierunkiem merytorycznym astronomii zawodowej.

Wymienimy przykładowo niektóre z tych obserwacji:

1. obserwacje dzienne plam na Słońcu, ich odpowiednia rejestracja oraz opracowanie. Współpraca w tej dziedzinie z innymi ośrodkami krajowymi.
2. obserwacje fotograficzne meteorów (możliwość wyposażenia aparatury z Czechosłowacji) w ramach współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie. Własna obsługa odpowiednio przyczołowana.
3. obserwacje fotometryczne gwiazd zmiennych, wybranych typów w powiązaniu z taką akcją w Polsce. Konieczność — kurs szkoleniowy.

Można sądzić, że takie plany obserwacyjne mogą być wzięte pod uwagę, gdyż dają one światło, iak od początku podejść do organizacji całego Obserwatorium. W szczególności warto uwzględnić powyższe wysuwane możliwości działania Obserwatorium jako całości i do tego dopasowywać realistycznie koncepcję przebudowy wieży, wyposażenia instrumentalnego oraz problemy obsługi Obserwatorium.

Zamierzenia są odważne, ale czy przy tak wielkich i gorących sercach Płocczan oraz przychylności i zrozumieniu Władz, nie można zbudować pięknego pomnika Kopernikowi?

Sadzimy, że tak, że 500-lecie Jego urodzin będzie świadkiem powstania Obserwatorium Astronomicznego w Małachowiance i nadania mu imienia Mikołaja Kopernika.

Korespondencja w sprawie Obserwatorium Astronomicznego w Płocku

WARSZAWSKI WOJEWÓDZKI
KOMITET FRONTU JEDNOŚCI NARODU
Warszawa, ul. Filtrowa 57, tel. 25-22-92

Warszawa, dnia 25. XI. 1971 r.

Warszawski Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu uprzejmie informuje, że w ramach przygotowań do obchodów 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika planowane jest urządzenie Obserwatorium Astronomicznego w XIV-wiecznej wieży gmachu Małachowianki w Płocku.

W dniu 13 listopada 1971 r. doc. dr habil. Maciej Bielicki — pracownik naukowy Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego dokonał wizji lokalnej w budynku Małachowianki, celem zbadania możliwości urządzenia przyszłego Obserwatorium w przebudowanej wieży.

Opracowaną przez doc. M. Bielickiego notę w tej sprawie przesyłamy w załączeniu wszystkim zainteresowanym celem uwzględnienia w planowanej przebudowie wieży.

SEKRETARZ WK FJN

(—) ZOFIA WIŚNIEWSKA-JEZIERSKA

O t r z y m u j ą :

1. mgr Kazimierz Janiak — Przewodniczący Prezydium MRN w Płocku.
2. mgr Kazimierz Arciszewski — z-ca Konserwatora Wojew.
3. mgr Kazimierz Badowski — Dyrektor ODIM w Płocku.
5. mgr Kazimiera Kawa — Dyrektor Liceum im. Małachowskiego w Płocku.